Matjaž Lunaček[1]

Junak našega časa: Narcisistična osebnostna motnja avant la lettre

A hero of our time: Narcissistic personality disorder avant la lettre

Najprej kratka obrazložitev podnaslova. Avant la lettre pomeni, da je nekaj obstajalo, še preden je bilo poimenovano, z drugimi besedami, svet in njegovi fenomeni niso od včeraj, kot bi si radi predstavljali prepotentni narcisi, ki imajo blodno prepričanje, da se je vse začelo z njimi. Obstajala je psihologija, preden se je tako imenovala (začetek psihologije se šteje od leta 1879) in obstajale so narcistične motnje, preden so bile kategorizirane v diagnostičnih priročnikih.

Narcisi so postavljaški, lažni junaki današnjega časa, a so bili junaki tudi v Lermontovem času. On celo pravi, da so bili tipični in pogosti. Izjemne opazovalne sposobnosti so Lermontovu pred več kot stoosemdesetimi leti omogočile fantastične psihološke orise. Imel je velik smisel za zaznavanje notranjih človeških vsebin, predvsem lastnih, in fiziognomije, oboje pa je postavil pred barvito kuliso naravnega okolja, ki ga opisuje na prefinjeni način, pri čemer so mu seveda v pomoč neverjetne naravne lepote pokrajine pod kavkaškim Mašukom.

Mihail Jurjevič Lermontov (1814-1841) je sloviti roman *Junak našega časa* (1839) napisal komaj dve leti pred svojo zgodnjo smrtjo, ki si jo je pripravil sam, ko je svojega vojaškega sodruga, majorja Martinova, tako dolgo nesramno zbadal, da ga je ta pozval na dvoboj, s katerim si je želel oprati čast. Lermontov je bil ustreljen in na mestu mrtev. Njegova smrt je bila iz več razlogov dramatična. Najprej zato, ker je imel komaj nekaj več kot 26 let, nato pa zato, ker se je dvoboj odvil v posebnih okoliščinah, kjer je poraženec omahnil v globino. Nastalo je več upodobitev usodnega trenutka. Pred realnim dogodkom je dvoboj enakega tipa natančno opisal v »Junaku našega časa«. Ob žalujočih so bili tudi takšni, ki so bili izida veseli. Mednje je sodil ruski car, ki je bil zadovoljen, da se je pesnika znebil, ker mu je že nekaj let delal preglavice zaradi pesnitve *Pesnikova smrt*, ki tematizira Puškinov konec v sumljivih okoliščinah, ki so bile povezane z dvorom, saj naj bi šlo za naročen umor. K izzivanju dvobojev je bil Lermontov nagnjen.

1 Matjaž Lunaček, psihiater in psihoanalitik, lunacek.matjaz@gmail.com

Podobnega dvoboja se je udeležil že prej, vendar se je takrat iztekel v njegov prid. Bil je zgolj obstreljen. Prislužil si je kazensko premestitev na Kavkaz, kjer se tudi odvija zgodba *Junaka našega časa*, Pečorina.

Lermontov je bil silno literarno nadarjen in prezgodaj zrel. To so vedeli drugi in to je vedel tudi sam, zato se je ob koncu svojega življenja odločil, da bo pisanje njegov poklic. Rusi vseh dob, ne glede na sistem, so mu priznali izjemnost in ga temu primerno častili. Hiša, v kateri je preživljal otroštvo, last njegove premožne plemiške babice, je skrbno urejen muzej.

Pisati je začel zgodaj, prve stvari pri štirinajstih letih. Bil je zelo načitan in je poznal nemško, angleško in francosko literaturo. V začetnem literarnem obdobju je bil bolj posnemovalec, kar je povsem razumljivo, saj še ni bil izoblikovan, bodisi Byrona bodisi Puškina, potem pa je našel povsem samosvoj izraz, ki je kljub vsemu močno zaznamovan z značilnostmi romantične literature, pri kateri je bilo treba kazati verzno bravuroznost in široke razglede po stvarstvu. Zato so njegove pesmi, bolje rečeno poeme kot na primer *Demon*, zelo obsežne, a vsebinsko pričakovane, kombinacija virtuoznih opisov narave in nestvarnih ljubezenskih odnosov, kot je ta med princeso Tamaro in Demonom, ki ni drugega kot pretkan zapeljivec, ki mu nasede celo krepostna deklica v smislu: Lepa dekleta ljubijo barabe.

V njegovem *Junaku*, ki je kasno delo, če se temu ob kratkem življenju sploh da tako reči, opisi ljudi razodevajo poznavalca značajev, ki se ukvarja predvsem s človeškimi slabostmi, prevarami, intrigami, nadmočevanjem in oblastovanjem, sicer vse skupaj zavito v romantično embalažo, ki je dokaj očitna. Davek dobi pač. Temu ne zapade brezčasno slikanje narave, ki izžareva lepoto, harmonijo in monumentalnost materialnega sveta, ki je posebej v Zakavkazju osupljivo in divje lep. Te kraje je še pred kazensko premestitvijo poznal kot bolehen otrok (rahitis), saj ga je babica večkrat peljala v toplice v Pjatrogorsk. Tam se je navezal na divje kraje in tudi na domačine, ki so trpeli pod rusko nadvlado, čeprav o njih preko svojih literarnih oseb ne govori vedno lepo, včasih celo s pridihom rasizma (umazani Armenci, pogoltni Oseti) in mizoginije .

Jezikovno je bil nadvse spreten. Ne samo v materinem jeziku. Ob tem zanimivost, da je bil po očetovi strani škotskega rodu, razširil pa je tudi zgodbo, da so predniki na Škotsko prišli iz Španije. Zgoraj imenovane jezike je obvladal do te mere, da je pesnike teh narodov lahko bral v originalu. Ker je obiskoval elitne šole, je gotovo obvladal tudi oba klasična jezika, grščino in latinščino, vendar tega podatka ni zaslediti niti ni referenc glede teh dveh jezikov. Ker je bila babica bogata, je imel za vsak tuji jezik domačega učitelja, kar mu je omogočalo hitro napredovanje. V nadarjenosti za poezijo, v zgodnji zrelosti in v talentiranosti za jezike, celo v svoji konfliktnosti spominja na Rimbauda, z njim pa ne deli svojega cinizma in ljudomrznosti.

Nenadkriljiv je pri opisih nature. Za pokušino tale fantastični opis kavkaških gora, ki so sublimne in nevarne obenem:

»Pod nami je ležala kojšaurska dolina, ki sta jo sekali Aragva in še ena rečica kot dve srebrni niti. Modrikasta megla je povzela po nji ter bežala v sosednje soteske pred toplimi sončnimi žarki. Na levi in desni grebeni, eden višji kot drugi, ki so se presekavali in vlekli pokriti s snegom, grmičjem. – V daljavi iste gore, toda niti ena skala podobna drugi – in ves ta sneg je gorel z rdečim bleskom, tako svetlo, da se mi je zdelo, da bo ostal tu na veke. Sonce se je komaj pokazalo izza temnosinje gore, ki bi jo samo vajeno oko razločilo od pretečega oblaka; toda nad soncem je bil krvav pramen, na katerega je obrnil moj tovariš svojo posebno pozornost.«

Gotovo je, da pesniki drugače oblikujejo svoja prozna besedila kot pisatelji in se jih mnogokrat lotijo časovno kasneje kot pesmi. Tudi pri Lermontovu je bilo tako. Vanje potem vtisnejo svojo poetično dušo. Za Lermontova in njegov konfliktni značaj je bila narava pribežališče. Narava je lahko trda, neizprosna, a ni maščevalna, privoščljiva ali hudobna. Zato jo Lermontov spoštuje in občuduje in ji priznava veličino. Z ljudmi je drugače. Izdajo, razočarajo, so zavistni in sovražijo. So tudi naivni, ošabni, pohlepni, maloumni. Zato jih Lermontov ni maral in je to tudi pokazal s prezirom, zasmehovanjem in nesramnostjo. A kdo se brani na tak način, kdo ni zmožen blagosti in odpuščanja, in končno, kdo se je pripravljen brez konca prepirati z Bogom? On, Mihail Jurjevič, razvajen, samopašen, prepotenten mladenič, neprestano v konfliktih, najprej na moskovski univerzi nato v oficirski šoli in v svoji vojaški enoti. Obenem pa tudi pogumen, neustrašen, še pred obličjem smrti neboječ. V uvodu *Junaka* se posmehne opažanjem, da je v častniku Pečorinu, nad katerim so se zgražali tedanji bralci zaradi njegove moralne oporečnosti, upodobil samega sebe: »...drugi so zopet zelo fino namigovali, da je pisatelj narisal svoj portret...Stara in pomilovanja vredna šala!«

To sodbo je torej zavrnil in izrekel zanimivo misel, da je *Junak* tipični mladenič svojega časa. V resnici mu je bil Pečorin še kako podoben. Ravno zategadelj ga je opisal dosti bolj prepričljivo kot Gružnickega, knežnjo Mary in ljubico Vero. Vse bivanje, čustvovanje in nakane Pečorina so preračunana brezobzirnost, podla igra z ljudmi in njihovimi čustvovanji. Njegove misli so neprestano zaposlene z intrigami, dejanja usmerjena v manipulacijo. Bližnji je zdaj prijatelj, nekaj za tem tujec ali celo sovražnik, kar velja za odnos do Grušnickega. Dekle je zanimivo, dokler ni osvojeno nato ji velja zgolj: Ne ljubim vas. Vase zagledani Pečorin je samozadosten, zato z največjo lahkoto zapušča. Vendar njegova zunanja hladnost vendarle ni vse njegovo čustvovanje, sicer se mu ne bi več kot enkrat telo odzivalo s silnim utripanjem srca in s skoraj smrtno bledico. Obžalovanje je kratko ali ga sploh ni. Po dvoboju z Grušnickim, ki konča raztreščen na skalah, se z njim ne ukvarja več. Popolnoma izgine iz njegovega notranjega

sveta, kot da ga nikoli ni bilo. V perpleksnem položaju pusti tako knežnjo kot Vero in malo zatem že opisuje novo srečanje v razdelku Fatalist, ki organsko sploh ni povezan s prvim in drugim delom romana in se nekako izteče v prazno.

Pečorin je zaverovan tako v svoj um kot telo. Visoko samovrednotenje spodbuja tuja hvala in zanimanje zanj, ki se kaže v občudujočih pogledih. Vse to je opisano natančno in ni čudno, da so Lermontova imeli za začetnika dolge psihološke romaneskne tradicije. Ruske razmere s svojimi prostorskimi in denarnimi ogromnostmi so za dolgo postale zanimive za zahodnoevropskega človeka. Čezmernost, drznost, agresivnost, bogastvo, kot jih kasneje opazimo tudi pri Turgenjevu, Dostojevskemu, so pobujali hrepenenja tistih, ki niso bili takšni. Občudovanje tistih, ki si ne drznejo samoveličja, čeprav si ga na tihem želijo. Po definiciji so narcisistične osebe za ljudi privlačne, kot pravi Freud. Intuitivno si drugi prizadevajo, da bi njihovo libidinalno usmerjenost vase preusmerili nase. V prizoru na svatbi na začetku našega romana čerkeška lepotica Bela ugleda Pečorina, se mu približa in zapoje:

»Res stasiti so džigiti naši mladi,
so na njih kaftani s srebrom šiti
bolj stasit od njih je mladi ruski častnik
in trakove ima zlate.
Kakor topol je med njimi,
toda rasti, cvesti ni mu dano v vrtu našem.«

Prizor je najmanj nenavaden. Spominja na običaj na plesih v naših deželah, ki se imenuje »dekleta volijo«, saj Bela pristopi k Pečorinu in ne obratno. On se odzove tako, da vstane, se prikloni, pritisne roko na čelo in srce ter s pomočjo častniškega prijatelja, ki obvlada jezik domačinov tudi besedno odgovori. Kaj je bila vsebina njegovega odgovora, ne izvemo, reče pa sodrugu: »Krasna!« Njegova gesta z roko nakazuje, da je v odgovor, vsaj v obliki geste, vključil tako razum kot srce, kar se kasneje izkaže za lažno ali vsaj nestanovitno, pri čemer je bila stanovitnost v tistih časih in je v resnici še danes, vrlina, ki je omogočala in še omogoča srečno ljubezen. Za gesto ni vsebine. Je zgolj fasada, kot je to značilno za narcisistične osebnosti.

Izjemna lepota druge osebe za kratek čas omogoči, da se narcistični libido pretvori v objektni, vendar le z namenom, da bi se ljubezenski objekt osvojil in podredil. Ko se to zgodi, izgubi vsako vrednost. Bela za kratek čas intenzivno zaposli Pečorinove misli. V svesti samega sebe je prepričan, da lahko tuje dekle osvoji. Pri tem, čisto v narcisistični maniri, ne upošteva dekletovih čustev. Ugrabi jo, jo na silo zadržuje v vojaški trdnjavi, dokler dekle pod pritiskom zapeljevanja

in obdarovanja ne popusti in vzljubi nasilneža. Vendar z osvojitvijo njena vrednost začne padati in Pečorin se je kmalu naveliča ter se ponovno posveča svojim ustaljenim zabavam, kot je lov. Zapuščeno dekle zaradi njega trpi, toda našega »junaka« to ne gane. Takole pravi o sebi:

»Nesrečnega značaja sem. Ali me je takega napravila vzgoja ali me je takega ustvaril Bog, ne vem... Nadejal sem se, da dolgčas ne eksistira pod čečenskimi kroglami. Zaman... v prsih imam od sveta pokvarjeno dušo, nemirno domišljijo, nenasitno srce, vsega mi je premalo, žalosti se tako lahko privadim kot naslade in življenje mi postaja dan za dnem bolj pusto.«

Pečorin išče vedno nove dražljaje, ki se hitro izčrpajo in Bela je bila le eden takih dražljajev. Konec neuresničljive ljubezni je lahko le tragičen in dejansko dekle po spletu okoliščin izgubi življenje. Za Pečorina je epizoda končana in nadaljuje svoje avanturistično življenje. Ker v resnici na Belo ni bil niti malo navezan, tudi ne žaluje za njo. Sploh so narcisi žalovanja nesposobni. V nadaljevanju ga spremljamo v drugih okoliščinah, od katerih ena je srečanje s starim sodrugom, ki ima Pečorina iskreno rad in si domišlja, da je prijateljstvo vzajemno, dokler ne spozna, da mladeniču pomeni manj kot nič, čeprav sta v trdnjavi dolgo časa drugovala in mu je Pečorin celo marsikaj razkril o sebi kot na primer zgornje citirane besede.

Pečorin je tisti, ki zapušča, ker je nesposoben ljubiti, napolniti odnos z vsebino. Zato se hitro začne dolgočasiti. V nadaljevanju romana izvemo, da je nekaj podobnega kot z Belo napravil tudi z Vero in knežno Mary. Po zapustitvah ga srečamo v novih situacijah povsem prostega preteklih vezi. Kot da nima spomina. Taki ljudje ne prenesejo, da bi se postarali, ker gradijo predvsem na svojih zunanjih atributih, kot so očarljivost, bogastvo, pogum, mladost. V paradnih uniformah so bili častniki še najbolj podobni živobarvnim šentjernejskim petelinom. Vendar ostaja dejstvo, da se petelini šopirijo na kupu gnoja. To je njihov največji domet. Zato je avtor romana poskrbel, da se je od življenja poslovil mlad. Na redki upodobitvi ga vidimo v paradni uniformi z obilico zlatih našitkov, kakor so opevani v Belini pesmi. Presenetljivo je, da je bil pisatelj sicer objektiven do svoje zunanje podobe in se ni imel za lepega. Res ni bil. Če bi mislil, da je lep, bi bilo to na meji blodnjavosti.

Da bo razvidno, kako natančno Lermontov popiše narcisistično osebnostno strukturo, navajam njeno opredelitev v klasifikaciji osebnostnih motenj: »Močna potreba po občudovanju. občutljivost na kritiko. grandiozno občutenje svoje pomembnosti, pomankanje empatije. zavist (pogosto se pripiše drugim), manipulativnost. Aroganca, občutek notranje praznine, želja po nadvladi in nadzoru, perfekcionizem.«

Pri *Junaku našega časa* lahko zaznamo vse našteto. Kako to, da je ta motnja natančno popisana sto let prej, preden je bila strokovno opredeljena. »Velika«

psihiatrija v začetku prejšnjega stoletja se je ukvarjala z resnejšimi duševnimi motnjami kot sta shizofrenija in endogena depresija, skratka z motnjami, ki naredijo osebo povsem nefunkcionalno, narcisistične osebnosti pa niso nujno nefunkcionalne. Včasih so celo zelo funkcionalne, posebno v času, ko živimo narcisitično kulturo, ki je ne zanima drugega kot fasada, površina. Francoski fiozof Jean Baudrillard celo pravi, da je površina vse. Narcisizem, kot libidinalno zasedbo, je opredelil Freud pred malo več kot stotimi leti (1915), vendar ni definiral narcistične osebnostne motnje. Morda zato, ker je ocenil, da narcisistične motnje kateregakoli tipa niso ozdravljive, ker se pri njih po njegovem mnenju ne razvije transfer. Danes vemo, da temu ni tako. Psihoanaliza teh motenj pač poteka drugače. Ne preko transfera, vsaj v začetku ne, ampak preko identifikacije s pomembnim drugim, ki je v položaju tistega, ki ve in ki ima moč, ki jo narcisistična oseba vidi v statusu ter sklepajoč na premoženje, manj pa seveda zaradi zunanje podobe psihoanalitika, čeprav včasih tudi to. Po določenem času, če se taka oseba obdrži v psihoanalizi (to je mogoče, če je trpljenje neznosno zaradi pritiska simptomov, kot so izjemna tesnobnost in samomorilne ideacije), se razvije tudi transfer oziroma objektna investicija.

Zdaj pa nazaj k Pečorinu. Zavist je uničevalno občutje, ki temelji na sovražnosti do nekoga, ki nekaj ima, kar bi sami hoteli imeti. Sovražnost je usmerjena na to posest, ki je lahko predmet ali oseba. Zavidanja je lahko vredna lepa žena, bogastvo, položaj. Zavist bi hotela to umazati, poškodovati, uničiti. Zavist je primitivno občutje, ki so ga zmožne tudi živali. Pečorin se začne zanimati za žensko, v kolikor že pripada nekomu drugemu. Knežnja Mary stopi v center njegove pozornosti, ko se med njo in Grušnickim začnejo spletati čustvene niti. Nastajajočo ljubezen, ki je obojestranska, je treba uničiti in Pečorin uporabi vso zvitost, da bi to dosegel. Ko mu uspe in je Grušnicki odstranjen, ga knežnja ne zanima več: »... naj sem še tako iskal v prsih svojih ljubezni do mile Mary, moj trud je bi zaman... Knežnja,« sem rekel, »ali veste, da sem se norčeval iz vas?... Ali vidite, da sem pred vami nizkoten?«

Potem se opiše: »Sem kot mornar, rojen in odrastel na krovu razbojniške ladje: Njegova duša se je zživela z viharji in bitkami, in, vržen na breg, se dolgočasi in koprni...«

Junak je naveličan, zdolgočasen. Od kod tu hrepenenje, želja najti pristan, ljubezen? Ljubezen do samega sebe je obremenjujoča, samozazrtost obteži dušo, narcisizem do te mere preinvestira telo in dušo, da sta »bolna«. Francoski psihoanalitik Andre Green tak narcisizem imenuje narcisizem smrti.

Koprnenje pa je usmerjeno v »zaželjeno jadro, spočetka podobno perutnici morskega galeba, toda po malem odločujoče se od pene valov in v enakomernem teku približujoče se k samotnemu pristanu...«, ki ga nikoli ne doseže, ker ni namenjeno realni osebi. Zato sta Pečorin in Lermontov z njim obsojena na samoto tiste vrste, ki je ni mogoče živeti in treba je poiskati izhod iz življenja v smrt. Ideja pristana je zadnja misel Pečorina, saj je končno poglavje romana, naslovljeno *Fatalist*, zgolj opis zunanjih dogodkov nekega drugega časa in prostora (»nekoč v kozaški stanici«).

Pretirana občutljivost za kritiko privede v romanu do smrtonosnega zapleta med bivšima sodrugoma, če že ne prijateljema. Tudi na to zadnje bi se vsaj v rudimentarnem smislu dalo sklepati po načinu snidenja med njima po daljšem času:

»Obrnil sem se: Grušnicki! Objela sva se. Seznanil sem se z njim v bojnem oddelku... Lepo je zraščen, temnopolt in temnolas.«

In zdaj k usodni kritiki, ki jo je o sebi slišal Pečorin, prisluškujoč druščini, v kateri je bil tudi Grušnicki:

»In kakšen ohol nasmeh! Prepričan pa sem, da je strahopetec, - da, strahopetec«.

»Tudi jaz sem tega mnenja,« je rekel Grušnicki. »Rad obrne vse na šalo. Enkrat sem mu takih povedal, da bi me drugi posekal na mestu, Pečorin pa je vse obrnil na smešno plat. Seveda ga nisem izzval, ker bi moral to storiti on.« Nato druščina skuje načrt, kako bi ga osmešili z navidezno resnim dvobojem s samokresi, v katerih pa ne bi bilo krogel. Že sama misel na možno ponižanje Pečorina pahne v strupeno zlobo in načrt preoblikuje tako, da v dvoboju ubije Grušnickega, ko pred tem zahteva pregled pištol. Gre za jasen primer visokega samovrednotenja in možnega razvrednotenja. Že sama možnost, da bi bil osramočen, je neznosna in poniževalca je treba uničiti. Človek, ki ima trdno predstavo o svoji vrednosti, ni nikoli tako občutljiv na mnenje drugih.

Vprašamo se lahko, od kod izvira tolikšna preobčutljivost in odgovor najdemo pri Lermontovu samem, v njegovem ranem otroštvu, ko je bil ob očeta in mater, po spletu okoliščin zapuščen, kot otrok razvrednoten, čeprav skozi mladost visoko vrednoten od svoje babice, ki je skrbela zanj in mu dajala občutek večvrednosti, ki pa ni mogel zapolniti manka. Pretirano samovrednotenje je reaktivna formacija, ki v ključnih trenutkih ne zdrži. Narcisistična oseba ravna tako, da bi jo drugi ranili in bi lahko ponovila svojo zgodnjo travmo. Na vse mogoče načine izziva, dokler ne sproži sovražne reakcije. Pri Lermontovu je bila ta tako huda, da ga je stala življenja. Po branju njegovega *Junaka našega časa* je car Nikolaj izjavil, da je pisatelj velik pokvarjenec, ob njegovi smrti pa je vzkliknil: »Pes je poginil kot pes.« V Junaku se Pečorin sprašuje: »Zakaj me tako sovražijo? Zakaj? Mar sem koga razžalil? Ne. Ali res spadam v ono vrsto ljudi, kojih videz že poraja zlohotnost?« Junak se očitno ne zaveda, s čim sproža tako silovite reakcije. Ni si v svesti, da je ohol, prepotenten, nesramen, intrigantski. Takemu človeku ljudje povečini privoščijo, če se spotakne na promenadi. Spodrsljaj jim je znak, da narcis vendarle ni tako popoln, kot se dela.

Toda tudi vase usmerjena, narcisistična oseba si želi v svojem solipsizmu odrešitve. Najbolj priročna se zdi ljubezen. Ta zadene demona v istoimenski poemi *Demon*, ko prvič zagleda prelepo plemkinjo Tamaro. Pod dojmom te ljubezni se celo kani spremeniti in ne več trositi zla po svetu. Tamara se mu nekaj časa upira, ker prepozna njegovo zlo, od Boga odpadniško naravo, a nazadnje podleže njegovi strašljivi očarljivosti. Kakšen naj bi demon bil, s tem so se ukvarjali likovni umetniki, na premer ruski Mikhail Vrubel in naš Vladimir Lakovič. Gre za kombinacijo telesne presežnosti (lepote) in značajske hudobije, ki je pri Vrublu poudarjena z divjimi barvami. Vendar je demona naslikal sedečega, kar je pomenljivo, saj tak položaj omejuje moč. Ko se Tamari zdi, da je demon spreobrnjen, se mu pusti poljubiti, vendar je poljub smrtonosen. Odrešitev se izkaže za nemogočo. V drugi sloviti poemi, ki se imenuje *Mciri* (Novinec) in jo je vredno brati skupaj z *Demonom*, nastala je v istem času, bi lahko našli ključ, vzrok za nastanek narcisistične osebe. Gre za mladega fanta, ki je bil odpeljan v rosnih letih od doma in ni nikoli prebolel zgodnje izgube staršev in rodnega kraja:

»In ko bom umirati začel –
in kmalu, vem, slovo bom vzel –
Naj bleska sinjega se dne
naužije zadnjič še srce.
Od tam bom videl svoj Kavkaz..
Tako pred smrtjo morda le
do mene rodni glas prodre..«

Na drugem mestu v poemi pove, da bi za en sam dan v gorah, kjer se je igral kot otrok, žrtvoval raj in večnost. Skozi citirane verze in misli govori ranjeni narcisizem. Rana se ne more zapreti, ker je nastala prezgodaj, da bi jo lahko brez staršev obvladale otrokove reparativne moči. Druga naklonjena odrasla oseba, ki je v pesmi starejši menih, ne more nadomestiti staršev in domovine, kakor tudi ne dekle, ki jo sreča na svojem pobegu iz samostana in se mu prikazuje kot privid v podobi rože ali morske deklice, a tudi izgine, ko zahrepeni po njej in ostane neodrešen. Proučevalci Lermontovega življenja poudarjajo tudi njegove nesrečne ljubezni, ki naj bi ga naredile hudobnega, vendar so to zgolj ponovljene travme, bistven pa je prototip, kot smo ga opisali in korenini v zgodnjem otroštvu.

Pri branju Lermontova bralca obhajajo različni občutki. Jeza na *Junaka*, ki kuje zlohotne načrte in sočustvovanje, ko v poemi *Mciri* dobi vpogled v nastanek narcisistične osebe. Ker le-ta ne more iz svoje določenosti, ga bralec zmore videti kot neodrešenega tragičnega junaka.